

Kiezen voor een warmte-alternatief – de tussenstand en vervolgstappen

Standpuntnota Klopvaartbuurt Aardgasvrij en Nieuwe Energie voor de Vechtzoom

augustus 2020

1. Inleiding

1.1 Doel van dit document

Dit document is bedoeld om het standpunt van beide buurtinitiatieven over de keuze voor een warmte-alternatief te verwoorden. Op basis van deze nota willen we in gesprek gaan met onze buurten en diverse betrokken partijen bij het programma Overvecht-Noord Aardgasvrij (verder ‘het programma’). Na het gesprek met onze buurten in het najaar zullen beide buurtinitiatieven een definitief standpunt innemen.

1.2 Onderzoek CE-Delft & APPM

Een centrale bron van informatie is het “Onderzoek naar aardgasvrije technieken” dat in het voorjaar van 2020 door de bureaus CE-Delft en APPM is uitgevoerd. In juli ontvingen wij het concept eindrapport voor intern gebruik. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het programma. Als buurtinitiatieven hebben wij geen invloed gehad op de vraagstelling. Wel hebben wij tussentijds via de reken- en tekensessies inbreng geleverd.

1.3 Meningsvorming door buurtinitiatieven

Als buurtinitiatieven hebben wij behoorlijk wat tijd geïnvesteerd om ons gezamenlijke standpunt te bepalen en verwoorden. Wij doen dit omdat we denken dat het nu een belangrijk moment is om richting te geven aan het vervolg. Daarbij baseren we ons op de uitgangspunten waar in beide buurten breed draagvlak voor is (zie bijlage A en B). Daarnaast hebben wij aanvullende informatie verzameld uit onderzoeken en studies. De kernteams van beide buurtinitiatieven hebben tweemaal diepgaand gesproken over wat we nu wel en niet weten en wat dit voor ons betekent voor het vervolg. Op basis daarvan is deze standpuntnota uitgewerkt.

1.4 Leeswijzer

Het vervolg is opgebouwd in twee delen. Eerst verwoorden we onze conclusies over de warmte-alternatieven op basis van de beschikbare informatie. In het tweede deel beschrijven we ons voorstel voor het vervolg, op weg naar een definitieve keuze voor een warmte-alternatief.

2. Beoordeling warmte-alternatieven

2.1 Onze voorwaarden zijn de bril waarmee wij naar de alternatieven kijken

Beide buurtinitiatieven hebben duidelijke voorwaarden voor een duurzaam alternatief voor aardgas bepaald (zie bijlage A en B). Een ruime meerderheid van de huishoudens in onze buurten heeft daar expliciet steun aan gegeven. We hebben de verschillende alternatieven systematisch beoordeeld op deze voorwaarden. Het is voor ons cruciaal dat een warmte-alternatief voldoet aan *alle* voorwaarden. Het is geen verlanglijstje van dingen die tegen elkaar weg kunnen worden gestreept.

2.2 Gebruikte informatie voor de beoordeling

Het onderzoek van CE-Delft en APPM is alleen een modelberekening over de nationale en gebruikerskosten van de alternatieven op dit moment. Het onderzoek is volgens ons beperkt bruikbaar om de volgende redenen:

- In de eindgebruikerskosten zijn nog geen overheidsbijdragen en financieringsvormen meegenomen. Daarom kunnen we nog geen eenduidige conclusies trekken op ons criterium betaalbaarheid: wat gaat het buurtbewoners uiteindelijk (per maand) kosten.
- Het onderzoek geeft geen inzicht in hoe de alternatieven scoren op onze andere voorwaarden.
- Het onderzoek is een modelberekening, die behoorlijke onzekerheidsmarges heeft en afhankelijk is van aannames.
- Het onderzoek is een momentopname, er is gekeken naar de kosten op dit moment.

Om een goede afweging te maken hebben wij daarom ook andere informatie meegenomen. Er zijn studies gedaan in opdracht van de gemeente en provincie en er zijn op landelijk niveau veel studies beschikbaar die de verschillende warmte-alternatieven vergelijken. Zo is er ook een andere gedetailleerde modelberekening voor onze wijk van het Planbureau voor de Leefomgeving. Deze studies nemen we mee in onze beoordeling.

Omdat de beschikbare informatie onvolledig is en veel onzekerheden kent, is onze beoordeling een tussenstand. Op basis van deze tussenstand tekenen zich wel duidelijk plus- en minpunten af en kunnen we logische vervolgstappen bepalen in de warmtetransitie van onze buurten.

Bij het beoordelen van de warmte-alternatieven gebruiken we een indeling, die gebaseerd is op het buurtmanifest van NEV.¹

2.3 Alternatief I: Individuele warmtepomp

Voor ons valt de *lucht*warmtepomp nu af vanwege de te verwachten geluidsoverlast. Bodemwarmtepompen en PVT-panelen hebben een aantal aantrekkelijke punten: ze scoren goed op duurzaamheid en bieden flexibiliteit/keuzeruimte voor bewoners. De bodemwarmtepomp heeft bovendien de laagste jaarlijkse doorlopende eindgebruikerskosten.² Maar het is complex om deze oplossing buurtbreed toe te passen door de investeringen en aanpassingen aan de woningen (vereiste hoge niveau van isolatie) die deze oplossing vergt. Behalve de luchtwarmtepomp vallen individuele warmtepompen als oplossing voor ons nog zeker niet af.

¹ <https://tinyurl.com/NEVmanifest>

² Rapport CE Delft, Eindconcept, 1 juli 2020, pagina 19

2.4 Alternatief II: Buurtwarmtenet (middentemperatuurwarmtenet)

In de middentemperatuurvariant lijkt een buurtwarmtenet een interessante oplossing voor ons. Hoewel de jaarlijkse doorlopende eindgebruikerskosten te hoog zijn³, scoort deze oplossing gemiddeld tot goed op duurzaamheid⁴ en vraagt deze oplossing beperkte investeringen door bewoners en beperkte aanpassingen aan de woning. Ook belangrijk is dat we hier naar verwachting meer invloed hebben dan bij stadsverwarming. Hierin is de uitwerking cruciaal. We zien hier nog veel haken en ogen die aandacht verdienen: klimaatwinst, organisatiemodel en ook wetgeving. Daarnaast willen we dat er naar een optimale balans gezocht wordt tussen isolatie en leveringstemperatuur. Het kan aantrekkelijker zijn als er meer geïnvesteerd wordt in besparing *in* de woning (isolatie, hybride warmtepomp) in plaats van in een warmtenet.

2.5 Alternatief III: Stadsverwarming (hogetemperatuurwarmtenet)

Vooralsnog is er weinig enthousiasme over de optie om de stadsverwarming uit te breiden naar onze buurten:

- Jaarlijks eindgebruikerskosten zijn beduidend hoger dan de referentie (HR-ketel op aardgas).
- De duurzaamheid is onzeker: alleen als geothermie een succes wordt, scoort de stadsverwarming goed op duurzaamheid en er is nog veel onzeker over de haalbaarheid van geothermie voor de Utrechtse stadsverwarming.
- Op de korte termijn is duidelijk wat de kosten zijn, maar op de lange termijn is dit onduidelijk.
- De huidige leverancier heeft een monopolie op de levering.

2.6 Alternatief IV: Duurzaam gas

Dit vinden we een lastige oplossingsrichting vanwege alle onzekerheden. *Als* er groen gas beschikbaar is op de middellange termijn en we gaan onze warmtebehoefte sterk terugbrengen met isoleren en hybride warmtepompen, dan is het best een aantrekkelijk alternatief. Het is dan een oplossing die laagdrempelig is, veel keuzeruimte biedt en qua investeringskosten en duurzaamheid goed scoort. Of er groen gas beschikbaar is, wat dat kost en hoe duurzaam dat uitpakt is echter erg onzeker.

2.7 Warmtevraag reduceren en hybride warmtepompen verdienen focus

Het bezwaar van de meeste warmteoplossingen is de onzekere milieuwinst op korte termijn. All-electric oplossingen zijn alleen duurzamer als er voldoende duurzaam opgewekte elektriciteit (in de winter) beschikbaar komt. Zoals hierboven aangegeven is de milieuwinst van stadsverwarming onzeker en bij een MT-warmtenet hangt het van de warmtebron of hoe duurzaam dit zal zijn. Nu inzetten op reductie van de warmtevraag (isolatie) en hybride oplossingen levert op korte termijn een forse afname van CO₂-uitstoot op. In de studie van CE Delft en APPM wordt hier maar beperkt aandacht aan besteed. Uit bijvoorbeeld de energieadviezen die veel woningeigenaren hebben gehad en andere informatie over de effecten van energiebesparende maatregelen, blijkt dat er op korte termijn wel degelijk concrete stappen zijn te zetten voor CO₂-besparing in onze woningen.

³ Rapport CE Delft, Eindconcept, 1 juli 2020, pagina 19, 31

⁴ Rapport CE Delft, Eindconcept, 1 juli 2020, pagina 53

Netbeheerder Stedin wijst in haar discussiepaper⁵ dan ook op de milieuwinst die geboekt kan worden met isolatie en hybride warmtepompen en noemt het weglaten van deze mogelijkheid op aardgasreductie een gemiste kans.

2.8 Overstappen zonder stijgende woonlasten alleen met subsidie mogelijk

Onze woonlasten mogen niet stijgen door de overstap. Betaalbaarheid voor bewoners is niet alleen een belangrijk onderdeel van onze voorwaarden, maar ook beleid van de gemeente en de Rijksoverheid. Uit de beschikbare informatie blijkt dat bij alternatieven duur zijn en dus een forse subsidie nodig is. Het werkt verwarrend dat nu informatie wordt gepresenteerd over de meerkosten van alternatieven zonder dit in de context te plaatsen van de subsidie waar bewoners op kunnen rekenen. De berekening van CE-Delft laat ook zien dat bij alle onderzochte warmte-alternatieven alleen al de benodigde investering groter is dan de subsidie die de gemeente van het Rijk heeft ontvangen. Het is dan ook essentieel dat er helderheid komt over hoe de gemeente ervoor zorgt dat de warmtetransitie zonder stijging van de maandlasten van de bewoners gerealiseerd gaat worden.

2.9 Vervanging gasnet is een cruciale factor

Sinds dit voorjaar is duidelijk dat een groot deel van het gasnet in Overvecht-Noord over drie jaar vervangen moet zijn. Eerder was de verwachting dat dit pas over tien jaar het geval zou zijn. Vervanging kan voorkomen worden door snel één van de warmte-alternatieven te realiseren. Mocht er uiteindelijk wel een nieuw gasnet komen, dan heeft dit gevolgen voor de keuze voor het warmte-alternatief. In de eerste plaats omdat het voorkomen van de vervanging van het gasnet een belangrijk onderdeel van de argumentatie was om Overvecht –Noord aan te wijzen als eerste wijk die voor 2030 aardgasvrij zou moeten worden. Ten tweede omdat het aan niemand uit te leggen is dat er eerst een nieuwe gasleiding gelegd gaat worden en we vervolgens compleet van het gas af gaan.

2.10 Conclusie

Al met al moeten we concluderen dat er nog veel vragen zijn die nader onderzocht dienen te worden voordat we kunnen concluderen hoe de oplossingen scoren op onze voorwaarden. Met uitzondering van de luchtwarmtepomp kunnen we dan ook nog geen oplossingsrichting af laten vallen. Wel tekenen zich verschillen af tussen de alternatieven en aandachtspunten voor verder onderzoek. Op basis daarvan hebben wij als buurtinitiatieven een inzet voor het vervolg bepaald.

⁵ Bouwstenen voor een betaalbare warmtetransitie in de gebouwde omgeving, Discussiepaper, Juli 2020, bijv. pagina 12 en 13.

3. Vervolgstappen

3.1 Onze inzet als startpunt voor aanscherping in gesprek met onze buurten

Hierna presenteren we onze inzet voor de vervolgstappen in het komend jaar (2021). Dit is tot stand gekomen na uitgebreide bespreking tussen de kerngroepen van de buurtinitiatieven. Dit najaar bespreken we dit met onze buurten. Omdat breed draagvlak een belangrijk uitgangspunt is van onze aanpak is dat een cruciale stap. Dit kan leiden tot aanscherpingen en aanpassingen van deze inzet.

3.2 Nu eerst onderzoeken of en hoe een vervanging van het gasnet te voorkomen is

Het aanleggen van een nieuw gasnet en kort daarna omschakelen op een aardgasvrij alternatief is niet uit te leggen aan bewoners. Tegelijkertijd zien we diverse kansen als we het verwijderen van het gasnet weten te combineren met versneld omschakelen naar een warmte-alternatief dat kan rekenen op draagvlak onder bewoners. Als we in 2021 besluiten om te kiezen voor een warmte-alternatief, dan is deze combinatie waarschijnlijk te maken. Dat heeft voordelen:

- Voorkomen van een slechte investering op kosten van ons allemaal
- Voorkomen van dubbele overlast doordat de straat twee keer open moet in korte tijd
- Combineren met de aanleg van nieuwe infrastructuur levert kostenvoordelen op

Daar komt bij dat de vervanging van het gasnet altijd een centraal argument is geweest om nu om te schakelen. Wellicht kan dat momentum nu zelfs tot extra versnelling leiden. Blijft staan dat het alternatief natuurlijk nog steeds moet voldoen aan de voorwaarden en op breed draagvlak moet kunnen rekenen.

Het verwijderen van het gasnet speelt niet in de Klopvaartbuurt. Dat maakt dat daar minder harde deadlines spelen.

3.3 In 2021 focus op het uitwerken van het buurtwarmtenet als alternatief

We willen nu focus creëren op het uitdiepen van één alternatief: het buurtwarmtenet. In 2.4 hebben we aangegeven dat we verschillende voordelen zien in een buurtwarmtenet. Daarnaast zien we in dit alternatief de grootste kans om het aanleggen van een nieuw gasnet in de Vechtzoom te voorkomen. Dat komt omdat niet alle individuele woningen hoeven te worden aangepast. Ook kunnen we het realiseren van een buurtwarmtenet in de Vechtzoom wellicht versnellen door op korte termijn aan te sluiten op de stadsverwarming⁶, maar dan wel met een harde afspraak hoe we binnen afzienbare tijd omschakelen op een buurtwarmtenet. Als we de combinatie weten te maken met het verwijderen van het gasnet kan de aanleg bovendien ook voordelig uitpakken (zie 3.2).

Hoewel voor de Klopvaartbuurt de gasnetvervanging niet speelt, ziet het kernteam Klopvaartbuurt Aardgasvrij perspectief in een buurtwarmtenet en wil daarom ook graag dit warmte-alternatief grondig onderzocht hebben.

Blijft staan dat het alternatief zal moeten voldoen aan onze voorwaarden. Daar is nog behoorlijk wat onderzoekwerk voor nodig. Juist daarom denken we dat het nu verstandig is om te focussen. Als we alle alternatieven tegelijk verkennen maken we waarschijnlijk niet de voortgang die nu nodig is. Het zou kunnen dat een buurtwarmtenet toch niet kan voldoen aan onze voorwaarden of niet voldoende snel

⁶ Wij denken aan een buurtwarmtenet in een combinatie met stadsverwarming als een back-up en/of mogelijke interactie in levering of afname van warmte. In dat concept kan aansluiting op stadsverwarming een eerste stap zijn.

kan worden gerealiseerd. In dat geval gaan we zeker ook de andere alternatieven verder verkennen (zie 3.5).

3.4 Bij de uitwerking moeten een aantal aandachtspunten worden meegenomen

Voordat we kunnen besluiten of een buurtwarmtenet aan onze voorwaarden voldoet is nog verder onderzoek en uitwerking nodig. Daarbij hebben wij een aantal aandachtspunten:

- Hoe is de warmte aansluiting op onze woningen technisch te realiseren?
- Wat is goede balans tussen isolatie en opwaarderen warmte met een collectieve warmtepomp op basis van de praktijksituatie van onze woningen?
- Inzet van duurzame warmtebronnen
- Wat zijn de verwachte tarieven (en verhouding vastrecht en gebruikskosten) en welke garantie is er dat er geen hogere maandlasten zullen zijn voor de bewoners ten opzichte van gas?
- Valt het warmtenet onder de oude of de nieuwe warmtewet en wat zijn de consequenties voor consumentenbescherming?
- Welke vorm van regie kunnen we als buurt krijgen over de aanleg, het beheer en de exploitatie van het warmtenet?
- Welke voordelen zijn er voor de buurt als gevolg van het voorkomen van de aanleg van een nieuw gasnet?
- Wordt voldaan aan al onze voorwaarden?

De lijst van aandachtspunten zullen we verder aanvullen op basis van de gesprekken met onze buurten.

3.5 Als dit geen goed alternatief oplevert liggen alle opties weer op tafel

Het is goed mogelijk dat het inzetten op een buurtwarmtenet in combinatie met de verwijdering van het gasnet geen goed alternatief oplevert. In dat geval liggen alle alternatieven weer op tafel. Zoals besproken kunnen alle alternatieven mogelijk nog voldoen aan onze voorwaarden. Er zijn ook veel ontwikkelingen gaande in techniek, markt en regelgeving. Als in de loop van 2021 blijkt dat de aanleg van het nieuwe gasnet definitief doorgaat, is het wenselijk om opnieuw de tussenstand op te maken.

Wat ons betreft is het *dan* zaak om ook in te zetten op het verkennen van isoleren en hybride warmtepompen (zie ook 2.7). De deadline in 2030 was in belangrijke mate gebaseerd op de vervanging van het gasnet. Ook met een nieuw gasnet willen wij nog steeds kijken hoe we kunnen omschakelen op een duurzame en toekomstbestendige vorm van verwarmen. Omdat er nu veel informatie en subsidie beschikbaar is, zou het jammer zijn als we die niet gebruiken om nu stappen te zetten in het verduurzamen van onze buurten. Realistische isolatie in combinatie met een hybride warmtepomp kan de klimaatvoetafdruk aanzienlijk verminderen. Zeker als er perspectief ontstaat op de beschikbaarheid van duurzame gassen, kan het een overweging zijn om wat meer tijd te nemen voor de definitieve omschakeling.

Bijlage A

Het Buurtmanifest Nieuwe Energie voor de Vechtzoom

We maken ons eigen buurtwarmteplan met de volgende zes uitgangspunten:

1. Wij willen duurzame warmte voor onze woningen die voldoet aan onze (tien) voorwaarden
2. Als er een plan ligt dat aan alle voorwaarden (zie punt 1) voldoet, zijn wij bereid om dit uit te voeren tussen 2025 en 2030
3. Om een breed draagvlak te garanderen, zal de hele buurt zich in drie stappen over het plan kunnen uitspreken. Bij voldoende deelnemers tekent iedereen die mee wil doen uiteindelijk individueel een contract met de gekozen leverancier
4. Wij vinden het belangrijk dat meerdere mogelijkheden worden verkend en worden beoordeeld of ze voldoen aan onze voorwaarden
5. Wij kunnen dit plan alleen waarmaken als we voldoende steun krijgen van de gemeente, de provincie of de rijksoverheid. Die steun verdienen we ook als koplopers gezien de lessen die de rest van de stad kan trekken uit de ervaring die wij opdoen
6. De gekozen oplossing heeft ook duidelijke winstpunten voor onze woningen en buurt

Toelichting per uitgangspunt

1. Onze voorwaarden

De tien voorwaarden waar onze oplossing in elk geval aan moet voldoen zijn:

- 1 de woonlasten stijgen niet
 - 2 wie dat wenst kan met gunstige voorwaarden lenen (onafhankelijk van persoonlijke financiën)
 - 3 de risico's voor bewoners zijn beperkt
 - 4 comfort en betrouwbaarheid zijn gegarandeerd
 - 5 we blijven zo flexibel dat we ook kunnen verhuizen
 - 6 we hebben, in geval van een warmteleverancier, blijvende invloed
 - 7 het is ook haalbaar als niet iedereen deelneemt
 - 8 we maken een grote stap op weg naar zo snel mogelijk klimaatneutraal wonen. Daarnaast willen we een oplossing met zo min mogelijk negatieve milieueffecten
 - 9 de overlast en het ruimtebeslag in ons huis, tuin en buurt is beperkt. Specifiek aandachtspunt is dat geluidsoverlast minimaal is
 - 10 elk huishouden krijgt een aanbod dat voldoet aan alle voorwaarden
- Aandachtspunt is verder nog de veiligheid van de systemen en apparaten.

2. Ons commitment

Als er een oplossing ligt die voldoet aan onze tien voorwaarden (zie punt 1) en waar we als buurt achter staan (zie punt 3), dan zijn wij bereid die uit te voeren en daarmee onze huizen voldoende te isoleren en onze verwarming aan te passen.

Dat is dan een afspraak die we als buurtgenoten met elkaar maken. Dat bedoelen we met 'commitment'. We gaan hier immers als buurt de nodige tijd en energie in steken. Het is nog geen contract met een aanbieder, dat volgt later (zie ook punt 3).

3. Samen besluiten

In de volgende drie stappen krijgt de buurt de gelegenheid om zich uit te spreken:

- (1) over de uitgangspunten van dit buurtmanifest (najaar 2019)
- (2) over de gekozen oplossing (+/- 2021)
- (3) over het concrete aanbod (+/- 2023).

Bij stap 1 willen we dat minimaal 40% van de huishoudens het manifest steunt.

Bij stap 2 en 3 willen we de steun van minimaal 60% van de huishoudens.

4. Verschillende oplossingen verkend

Wij willen in elke geval de volgende vier mogelijkheden verkennen:

- (1) individuele oplossingen
- (2) een buurt warmteoplossing
- (3) aansluiten op de stadsverwarming
- (4) een duurzaam gas door het gasnet.

Daarbij willen we ook verkennen hoe het verschil tussen lage en hoge temperatuur uitpakt voor de verschillende mogelijkheden. In de toelichting leggen we uit wat wij met deze mogelijkheden bedoelen.

5. Ondersteuning die we als buurt nodig hebben

Wij hebben in elk geval het volgende nodig:

- ruimte en tijd om met overtuiging te kiezen wat ons beste duurzame alternatief voor gas is
- middelen voor technisch onderzoek en professionele procesondersteuning
- subsidie voor het deel van de investering dat we niet kunnen terugverdienen
- een mogelijkheid om gunstig te lenen onafhankelijk van persoonlijke financiën

6. Winstpunten voor onze woningen en buurt

Van ons wordt best een grote inspanning gevraagd voor de omschakeling naar duurzame warmte.

Wij vinden het belangrijk dat dit ook winstpunten oplevert voor de bewoners en de buurt. Je kan bijvoorbeeld denken aan meenemen van onderhoud aan de woning waar veel bewoners mee te maken hebben, koeling voor onze woningen of verbeteringen aan de publieke ruimte in onze buurt. Wat er precies mogelijk is en waar we samen enthousiast van worden gaan we verder uitwerken in de volgende fase.

Bijlage B

Uitgangspunten Klopvaartbuurt Aardgasvrij

Wat wij willen:

- **Duurzaam**
De geboden oplossing mag niet meer CO2 produceren dan nu het geval is. Hoe komt een warmtenet aan zijn energie?
- **Betaalbaar**
Geen onhaalbare investering die betaald moet worden door de huiseigenaren. De maandelijkse kosten mogen niet hoger zijn dan die van het verwarmen van je huis met gas.
- **Onopvallend**
Geen grote en lelijke kasten in het zicht of in je huis. Een warmtepomp op zolder kost veel ruimte. Warmtepompen zoals in Woerden zijn groot en lelijk.
- **Zeggenschap**
De gemeente komt met meerdere opties waar de buurt uit kan kiezen. Er kan per huis, per blok of per buurt gekozen worden voor de beste optie.
- **Haalbaar**
Niet een oplossing die zo ingewikkeld is dat u als huiseigenaar de aanpassingen aan uw woning niet ziet zitten.
- **Bewezen**
Geen experimentele nieuwe oplossingen die nog niet bewezen zijn.
- **Comfortabel**
De geboden warmteoplossing moet hetzelfde comfort en gemak bieden, met dezelfde betrouwbaarheid, als nu. We willen niet in de kou zitten als het een keer echt goed vriest.